

АДЫГСКОЕ СЛОВО

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКИ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

№150 (24.588) • 2023 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 16, шэбэт • Тхъэмахуэм шэ къыдоки • И уасэр зы тумэнч

«Илъэсым кърыкӓуахэр - Путин Владимир и гъусэу»

Урысей Федерациэм и Президент Путин Владимир, илъэс къэсы хуэдэу, къэралым шыпсэу цыыхухэр зыгъэплетей упщӓхэм, федеральнэ, щыналъэ журналистхэр зыщӓуупщӓхэм, хамэ къэралхэм ящыц репортёрхэм яфӓгъэщӓцӓгъуэну къагъэуэхэм жэуп яришащ. Мы гъэм ар пресс-конференцэ Линие занщӓу зэхтащ. Къэралым и цыыхухэм Президентым зыхуэгъэзащ, йэмал зэмылъэжыгъуэуэхэмкӓ. Зӓлущэм къыхъзӓла журналистхэм, телевиденэм и йэмалхэмкӓ зыпырызщӓхэм, социальнэ сетхэмкӓ къэтхэхэм, нэхъ пасуэ зы упщӓхэр къезыгъэхьэхэм, видеокӓэ къэспӓсӓлэхэм, унэм щӓсэу зыкыпылызщӓла унэгъуащэхэм, пенсионерхэм, Украинэм щекӓуэкӓ дзэ луэху хъхам щӓцӓхэм пресс-конференцйэр езыгъэплетей Березовская Екатеринаэ Зарубин Павелрӓ къыхаха упщӓхэм псоми жэуп ягуэзащ.

гъунапкъэхэр гъэбӓдӓнӓрщ. Жылагуэ щхьэхуитыныгъэм мыхънӓшхуэ иӓщ, ар ди цыыхухэм я хуитыныгъэм зегъэубгъунырщ, политика, парламент хужӓкӓм зегъэубгъунырщ, экономикӓ, технологие йонатӓр егъэфӓкӓуэнырщ. Ахэр Урысейми, дӓтхӓнӓ къэралым и къӓкӓуэнуыр къызызыгъэпщ луэхугъузӓщ.

Урысей Федерациэм и экономикӓм и лъащӓгъыр нобӓ къару зыхуэхъуэр зепӓзэрыт щытыкӓм и закъуэжыкым, атӓэ ипӓкӓэ дӓкӓлӓуэтӓныкӓэ сӓбӓпщ.

Экономикӓм зырызиужыым и щыхъэтщ

ПРЕЗИДЕНТЫМ сӓт щыгъуи псом ялӓу зӓреупщӓр къэралым и экономикӓ щытыкӓрщ. Нобӓкӓэ дрипагану сӓт къыдӓхъуӓлар? Абы и жэупу Путин Владимир жиащ къэралкӓуэцӓ валовэ продукциэм и хъхъуэр мы гъэм и кӓм проценти 3,5-кӓэ нэхъыбӓ зырыхъуныр.

«Ар ехъуӓлӓныгъэфӓщ. Ауэ, ди жагуэ зырыхъуыщи, инфляцир тӓкӓу дӓкӓуеящ, илъэсым и кӓм проценти 8-м нӓблӓгъӓну хуагъэфащ. Ауэ Банк Нэхъыщхъӓмрӓ Правительствомрӓ ар зепӓзэрыт щыныым теухуауэ ялӓкӓ къагъанӓркъыым.

Псом нэхъыщхъэраци, ди къэралым къыщыщӓгъӓкӓхэм хохъуэ, ар мы гъэм проценти 3,6-кӓэ нэхъыбӓщ. Узыщыгъуфыкӓ хъуну луэхуцӓ къэралым и милькум инвестициу къыхалхъӓр проценти 10-кӓэ нэхъыбӓ зырыхъуэр. А псом къыгъэзлӓгуэ зыужыныгъэм и лъагъуэм дызӓрӓтетыр. Ахъшэ халхъӓ, къыщӓгъӓкӓимрӓ ящӓимрӓ хохъуэ, цыыхухэм папщӓ йонатӓцӓцӓхэр къоуныу.

Предпритӓхэм къахъхъуэр процент 24-м нӓсаш. Дӓпӓкӓэ улахуэм проценти 8 хуэцикӓэ хъхъуэнуцӓ. Лӓжӓпӓнӓшхэм я бжыгъэм зырыхъуыщым ушымыгъуфыкӓ йӓмал иӓкъыым, ар процентицим нӓдгъэсауэ щытамӓ, иджы къызырыджамкӓэ, проценти 2,9-р хъуащ. Алхуэдэ Урысейм и тхъӓдӓм къыщыцхъуакыым. 2024 гъэм щышылӓм и 1-м МРОТ-р процент 18-кӓэ хъхъуэнуцӓ. Зи гугъу тщӓихэр къэралым и экономикӓм зырызиужыым и зы щыхъэтщ», - жиащ Президентым.

Дапщӓщ мамыр щыхъужынуэр?

КЪЭРАЛЫМ ис цыыхухэр псом нэхъыбӓу зытегъэузыжыр Урысейм Украинэм щригъӓкӓуэкӓ дзэ луэху хъэрщ. Абы теухуауэ Путин Владимир упщӓцӓ ираташ пӓшым щӓсэхэм, фронтым щыцӓхэм, эфир занщӓм тхъэхэм. «Илъӓсӓтӓ блӓклар дауэ екӓуӓкӓла?», «Иджыпсту щытыкӓр сӓт хуэдӓ?», «Ехъуӓлӓныгъэ щыцӓ?», «Дзэ луэху хъхам нохъапӓм и къалӓну шытамрӓ иджыреймрӓ зы?», «Дапщӓщ мамыр щыхъужынуэр?». Упщӓцӓ куэдм я жэупу Путиным нэхъыщхъуэ жиахэм ащыщым ди къэралым зыхуигъуэуежы мурадхэр къехъуӓлӓмӓ, мамырыгъӓри зырыщӓцӓнуэр.

(Кӓухыр 2-нӓ нап.).

Лъӓпкъыбӓр ди къэралым и къару лъӓщщ

Гъэ къэс екӓуӓкӓ пресс-конференцихуэм егъэщӓйлауэ, УФ-м и Президент Путин Владимир сыхъӓтиплӓм щигъуэцӓ иригъӓкӓуӓкӓ Линие занщӓр къызырыщыцхъуам телсӓлӓыхъыжащ КЪБР-м и йӓтащхъэ Кӓуӓкӓуэ Казбек.

Республикэм и Унафӓщӓим жи-лащ:
- Дзӓ икӓуӓкӓ дрогушхуэ зи уна-фӓри зи луэхуцӓафӓри зӓкӓлӓ-лъыкӓуэ ди йӓтащхъуэ гъащӓм зы хабзӓкӓэ бгъӓдӓтм - Хӓкур фӓлуэ лъагъуныр, абы ис цыыхубӓм яхуӓпӓжынуыр нӓхъапӓу къэзылӓйтӓм.

Ди Президентым къэралым и кӓуӓцӓкӓ и щыбкӓи губыгуэу шригъӓкӓуӓкӓ политикӓм и фы-гъӓкӓэ, Урысейр зы лӓныкӓуэ-ми къыщыкӓуӓкӓым - дзӓ зӓпӓ-цӓтӓныгъэм, дипломат лӓ-жыгъӓэхэм, экономикӓм, ин-формацӓр щызӓкӓуэ дунейми.

Ауэ щыжыкӓэ, къэралым и унӓтыныгъэ нэхъыщхъэм еп-цӓжакъсым - ар цыыхубӓр зыхуэ-хуӓгъӓзӓнӓрщ. Дзӓ аджӓкӓи пыт-щӓщ сабий зыры унагуэхэм да-дӓпӓкӓуныым, школхэр, сабий йыгыпӓжӓр, щӓнхабзӓмкӓэ унӓ-хэр, сымаджӓщӓр, спортым те-лажӓэ унӓхэр духуэным. Къэрал-ым зригъӓсӓкӓлӓщ къыхуӓкӓуӓкӓ щытыкӓлӓщӓм иту псӓуэ, ар ипӓкӓэ макӓуэ, къӓкӓуӓтӓркъыым!
Владимир Владимир и куэм эзым зырызыкӓуэхуагъаза, мы-хъӓнӓ зилӓ упщӓхэм жэуп ярита къудейкъыым, гулӓытшхуэ зыху-фащӓ луэхугъуэхэм я гугъу ицӓащ. Абыхэм ящцӓ дӓпӓкӓи дзӓ луэху хъхам хътӓм защӓгъӓ-кӓуэн зырыхуейр. Я гукъӓдӓжӓкӓи дзӓм хыхъ псори иджыпсту Хӓкур зыхъумэхэм хуагъӓдӓнуцӓ. Президентим телсӓлӓыхъащ цыыхубӓ гъащӓр ефӓкӓуэн, ахъ-шэ ялӓрыхъыр нэхъыбӓ щыцым зырыхуейм, цыыхухэм ялӓу зыкӓуӓ-лӓэ медицинӓ луэхуцӓлӓхэр зы-

хуей зырыхуегъӓзӓпкъым. Президентым щхьӓхуэу къы-хигъӓщӓщ ди къэралым лъӓп-къыбӓу зырызӓхъыр абы къару зырыхуэхъуэр, абы и фыгъӓкӓэ ад-рейжӓм дӓзӓрӓтӓкӓуэр. Ар псом ялӓ нӓлуэ къӓщӓ Урысейм ис цыиху мелуанхэм я лӓжӓкӓм. Къэралым и Президентым и уна-фӓкӓэ зӓхаша «Урысей» гъӓльӓ-гъуэныгъэр абы и щыхъуэ къӓу-ващ - ди Хӓхуэхуэм шыцӓ дӓтхъ-нӓ щыналӓэм и ехъуӓлӓныгъӓ-хэр абы утыку къыщӓрихъащ, абы и зыужыныгъэм хуицӓ хӓлӓхъы-ныгъэр къыгъӓнӓлуэ.

Урысейр ирагъӓкӓуэтынӓр зы-ми къехуӓлӓкъыым. Къэралым ис цыыхухэр я йӓтащхъэм нэхъ быдъ-жу епӓ хуащ. Нобӓ екӓуӓкӓа Ли-ние занщӓм кыгъӓльӓгъуащӓ Президентимрӓ цыыхубӓмрӓ зӓ-кӓуэту къэралым къыпӓщӓлӓ къалӓнхэр зрагъӓзӓщӓр. Къӓ-бӓрдӓй-Балькӓрым шыцӓ цыыху-хэм Президентим зырызыхуагъӓ-за псори и чӓуэм гъӓзӓщӓла хъуныц.

Цыыхухэм я гугъуехъхэм фӓлуэ хещӓкӓ

КЪБР-м и Парламентым и Уна-фӓщӓ Йероуз Татьяна Урысей Федерациэм и Президент Путин Владимир и Линие занщӓр къызырыщыцхъуэр:

- ПСОМ ялӓу къызызгъӓшыну сыхуейт зӓлӓуцӓр пресс-конфе-

ренцӓ Линие занщӓу зӓхъуэ зӓрекӓуӓкӓм мыхънӓшхуэ зӓ-риӓр. Абы ди Президентым йӓ-мал къритащ Урысейм и цыиху-хэр зыгъӓгъуащӓ упщӓ зэмьлӓу-жыгъуэ куэдм хӓлӓхъуэ. Дӓтхъ-хӓн зымы жэуп игъуэтащ, абы ялӓкӓ иткӓи, пшӓрылӓ пыхуӓкӓ-хэри кыгъӓльӓгъуащ. Путин Владимир иджыри зӓ нӓлуэ тщищӓлӓ Урысейми дуней псо-ми щекӓуӓкӓ луэхуцӓ кууэ зыры-щыгъуауэр, къэралым и щы-налъӓ зэмьлӓуажыгъуэхэм щыпсӓу цыыхухэр зылуэу гугъу-ехъыр зыхуэдӓми фӓлуэ зырыхи щыкӓкӓыр.

Шӓщ къытесхъэркъым пресс-конференцӓ телӓнӓтын занщӓу зӓхъуэ зӓлӓуцӓм еплӓа дӓтхъӓн зыри ди къэрал йӓтащхъэмкӓэ зырыцӓхуащ. Хамэ къэрал куэдм щыпсӓу лӓпӓкӓхэм къахуэнжыр къыдӓхъуӓпӓрщӓр алхуэдэ Пре-зидент зилӓ Урысейм. Абы къи-кӓраци, дӓрӓ ди сабийхэмрӓ къӓ-кӓуэну дахэ къызырытӓплӓр щӓчынӓщ.

«Ильэсым къркӀуахэр - Путин Владимир и зьусэу»

(КӀауыр. ПэщӀэдзэр 1-нэ нап.)

- Мурадхэм я гугуэ пщӀымэ, ар япэ махуэм щегъэжьауэ зыхуэдзгъуэ-выжа кьалэнхэр зэдгъэхьулэнырщ - Украинэм шыщ националистхэмрэ фашистхэмрэ дгъэкӀудынырщ, нейтральнэ статус иӀау псэуныр кьызогъэщӀынырщ. Абы папщӀэ псалъэклэ кьыдгурьлуэну хуэатэ-кьымы, нэгъуэщӀ лӀмал, зауэ лӀмал, кьэдгъэсэбъын хуей хьуаш. Нобэ Украинэм зыри кьыщыцӀагъэклӀыжыркьым, зыри кьышалэжьыркьым, кьыхуашиимкӀэ псэуэ араш, ар аз мьхьуми зэ иухынуш. А кьыхуашиимхэмрэ кьыхуагъакӀуэхэмрэ дз зэтыдокъытэ, кьхьхьлытауэ, танкыуи куэд яӀэжжым. Араш демилитаризацӀкӀэ дызэдхэр. Е псалъэклэ дагурылуон, е кьарукӀэ далэщӀэуэвон хуейуэ араш, - жиалщ кьэрал унафэщӀым.

Мобилизацэ щыӀэнукъым

МОБИЛИЗАЦЭ иджыри щыӀэнрэ щымыӀэнрэ цыхуэхэр щыцӀэуп-щӀэм Путин Владимир кьыхигъошцӀащ иджыпсту кьэралыр абы зэрьюмэныкъуэр.

- Мы унӀцӀэм куэд зэригъэпӀейтейр кьызгуролоуэ. Цыху мин 300 дзэ кьуӀыкъым кьыщеддхам куэд жиалщ, «мобики» цӀэ лейр фӀащӀауэ зэрӀыцӀанакӀэри зэкъсхӀащ. Ауэ ахэр нобэ я кьалэн пэлыщу зауэ губгъуэм итщ, хӀахӀсэ нэсым ешхуэ я хӀэкур яхуэмэу. ФӀы дыдэу мӀзауэ щӀалахэр. Цыху 14-м «Урысей Федерациэм и Лыхъужь» цӀэ лӀпалӀэр кьвалэжӀащ, адрӀеуэ, медалыр ордэнэр зыхуэдгъэфэсхӀащ я бжыгъэм и гугуэ сщӀыркьымы.

Иджыпсту Украинэм щекӀуэклэ дзэ лӀуэху хӀэхам цыху мин 244-рэ щыӀэщ, техникэр зрагъэпӀэджыуэ щылажӀэ лӀцӀагъэлӀхэр куэдщ. Я ныхьж зэрӀысхэм, е я узыншагъэр зэрӀымытэмэым кьыхжӀыу, цыху мин 41-рэ кьаутыпщыджӀащ. Абы иужькӀэ дзэ лӀуэху хӀэхам кӀуэну жӀрдэм зӀӀэхэр зыхуашӀэу щӀадзӀащ. Мы ильэсым и кӀуэхым ирӀхьӀэлӀу езым я фӀэфиныгъэклэ фронтым кӀуам я бжыгъэр цыху мин 400-м щыӀыгу-нуш. Зи ХӀэкур зыхуэмуну жӀрдэм зӀӀэхэр ди кьэралым и куэдщ, махуэ кьэс цыху мин 1,5-м зрагъэтх. Дэ ди дежӀклэ ахэр псори зехуэдщ, псори зауэпӀцӀ, лыхъужьщ. Абы кьыхжӀыу, иджыри зэ мобилизацэ щӀэтӀцӀын щытыклэ дихуакьым, - жиалщ Путиним.

ЗэхуытыклӀэхэр едгъэфӀэкӀуэну дыхьэзырщ

ДУНЕЙ псом щыщӀыӀэ щытыкъым. Урысей Федерациэм абы шиубыд увыпӀэм, Евроосоюзыр кьызырхуэщытым Путин Владимир щыте-псалъыхым кьыхигъошцӀащ зэхуытыклӀэфиыр ди закъуэклэ ухуэ зэрӀымыхуэну, ар кьызогъэщӀащ дэ кьэралыр кьуэгъэнапӀэм кьуагъэуэвон иужь зэртыр.

«Украинэм худӀилэ пыцӀыныгъэр хэт зыкъутэжар? 2014 гъэм абы кьыхьыдӀауэ зӀэпӀӀэуэвоньыгъэраш псоми я хьӀэуэсыгъуэр. Абы и пӀкӀэ, ильэсипцӀэ бжыгъэклэ, тэмэму дахуытыны иужь дитащ. АдӀекӀэ кьэрал зэхуэтыкыныгъэхэр кьэхьуаш. Фэ кьызыривгурьлуэщи, урысхэмрэ украинхэмрэ зы лӀӀэпкъщ, иджыпсту зыкъуэшитӀ зӀззэуаж хуэдщ, ар гуауэшхуэщ. Мыр тхьэдэклэ кьалптэмэ, Урысейым хьхьэ щыӀыгуш, ар псоми ящӀэ. Ауэ Украинэм кьыхьыдӀауэ кьэрал зэхуэтыкыныгъэхэм яужь зэхуытыклэ тэмэм дӀэпӀыгыныр гугуэ хьуаш. АбыкӀэ дӀэпӀы-кьуэгъуэ яхуэхьуаш ди «америк ныхьыгъухэр». Американхэм я тель-хьэ хьуаш европей кьэралхэр. А псор и хьӀэуэсыгъуэу ди гъунапкъэхэм гъунэгъу зыкыхуашцӀащ. ИльэсипцӀэ Донбассым щекӀуэклэ лыб-жӀамхэр дызэрӀыхуэ щытыклӀэмрэ дыхуашцӀащ нобэрей лӀуэхужьуэхэм.

А щытыклэ гугуэр кьызыгъэхьӀэ США-мрэ абы щыму кӀэлъыплӀа е кьуэува Европэмрэ дауэ фӀыуэ уазэрӀыхуэщыныр? Иджыпсту сьт тӀагъур? Украинэм и хьӀэуэщытыныгъэр зырыфӀэкӀуэдарщ. Сьт хуэдэ унафэ кьыцтӀэми, езым зэрӀан зэрӀыжыжуэрщ.

Дэ дыхьэзырщ нобэ США-м дыдӀэлэжъэну, ди зэхуытыклӀэхэр едгъэфӀэкӀуэжыну. Езы Америкэри дунейр зыхуэныкъуэ кьэралу кьы-долъытэ. Ауэ ирагъэклӀуэклэ политикэр езыхэм зэрӀан кьахуэхужь.

Я хӀэкум щекӀуэклӀэр зрагъэзэхуэмэ, нэгъуэщӀхэм пщӀэ хуашцӀа зу-гъасхэмэ, санкцӀэхэмрэ зауэ лӀмалхэмрэ мьхьуэ, зыгурылуэныгъэм хуэ-пабгъэмэ, дэ дыхьэзырщ зэхуытыклӀэр едгъэфӀэкӀуэжыну. Ауэ экӀэ апхуэдэ лӀмал щыӀэжыным», - кьыпищӀащ УнафэщӀым.

Фронтым лӀухэм ядӀэпныкъуэнуш

ГУЩӀЭМ нэхэ нэс унӀцӀэхэм ящыщт фронтым щыӀэхэм я видео-зыхуэгъэзэныгъэри. Абыхэм пашым щӀэс журналистхэм унӀцӀэ яӀэт зауэм улӀгъэ щыхьуахэм, фронтым шахуримыкьу зауэ лӀмэлпсымхэм, нэгъуэщӀ лӀуэху зӀэлуэмыбэхэм ятехуауэ. Абыхэм жэуп шарытым кьэрал унафэщӀым жиалщ фронтым и кьыхьагыр километр мини 2-м зэрӀынаблагъэр, абы лӀт псоми псори и чӀэуэм зэрафӀэрымьхэм зэррыщы-гуауэр. Ар кьызыжӀкӀыр зауэ губгъуэм ирагъашӀэ лӀмэлпсымэ псори ди кьэралым кьызырщыцӀагъэжӀыркьыр, ахэр нэгъуэщӀ цыпӀлӀохэм кьырырагъэщын хуей зэртыр, абы зман зэртылекӀуэдэр кьыхигъэ-щӀащ кьэрал лӀтащхэм. Мы лӀуэхум кьэралыри, ЗыхуэмжыныгъэжӀэклэ министрствэри, промышленности зэртылекӀуэдэр дыщӀыгуаш.

Цыхубэ фронтым нобэ лӀэжыгъэщӀуэ зӀфӀегъэклэ зауэпӀцӀэм зашӀэ-гъэкуэнымыкӀэ. Дзэ кьуӀыкъым пэрытхэм абыхэм ядӀэпныкъуэхэм фӀыцӀэ ин яхуицӀащ Путин Владимир. Иджыри кьыздэсым сом мегарди 10 хальхьащ цыхуэхэм дзэ лӀуэху хӀэхам. «Кьэралым иӀцӀа лӀуэхум тригъэклӀуэдэ, абы и экономикэм зеужь. Ауэ цыхубӀэм ахьшэ зэрӀыс-хальхьэр, сэлэтхэм цыпӀлӀэуэ нэгъуэщӀ зэрӀыхуащыр уасэныцӀэ. Пись-мо мелуани 3 сабийхэм хуатхэщ фронтым лӀухэм. Ар зымьуасэ щыӀэ-кьым, зауэпӀцӀэм я гур кьыдрешей...», - жиалщ Путиним.

Зауэм щыӀэхэм, абы ныхъуэдыкӀуэ щыхьуахэм, хӀахуэдэхэм папщӀэ кьэралым кьызыригъэпӀцӀа дӀэпныкъуэныгъэхэр псоми зэр-лӀысынур; ар зыгурылуэныгъэклэ, лӀэжыгъэжӀэ, дзэ кьуӀыкъым ира-джӀахэм ящыду зауэхэм, езыхэм я фӀэфиныгъэклэ кӀуахэм - псоми зэрехӀэллӀар жиалщ. «ХӀэкум и хьумакӀуэхэр» фондир дӀтхэнэ зауэпӀцӀэм и лӀуэху и чӀэуэм зӀфӀегъэжӀыкы лажьуэ зэрӀысэтраублэнур, зырыра-гъэфӀэкӀуэнур дыщӀыгуаш Президентым и псалъэхэм.

НЭЩӀЭПЫДЖЭ Замирэ.

КьБР-м и лӀтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-лӀуэхуцӀапӀэм кьызыртамкӀэ

Ди республикэм и лӀта-щхьэ КӀуэкӀуэ Казбек лӀэжыгъэ лӀуэхуэклэ яхуэзӀащ КьБР-м егъэджыныгъэмрэ щӀэныгъэжӀэклэ и министр Езауэ Анзоррэ КьБР-м и лӀта-щхьэм и чэнджэщӀыгу Миронов Николайрэ. Ахэр тепсӀэлыхьащ «Лыхъужь-хэм я бынхэр» республикэ проектыр щынапӀцӀэм зэ-рысагъэзӀащым.

КьЭБЭРДЕЙ-Балькьэ-зыр кьышызогъэпӀащ гъэсапӀэхэм екӀуалэ сабий-хэм, курьт шолжӀэм я еджӀа-кӀуэхэм, курьт цӀэныгъэрэ лӀцӀагъэрэ шрагъэгуэт лӀуэхуцӀапӀэхэм я студентхэм я лӀуэху зылуэтыр кьызыр-апщӀэ, бжыгъэр зи лӀэжӀэ лӀэ-натӀэ. Абы иӀэ лӀмалхэм я фӀыгъэклэ налуэ кьыбошцӀыф дӀтхэнэ ныхьыгъэщӀэри зэр-ты цытыклӀэр. БалигъыпӀэ имьуахэр щхьэхуэу кьыхъ-гъэбелджынкылащ. А лӀэжыгъ-гъэхэр тэрэз хьун папщӀэ, лӀуэхум жьдӀжӀур хэтцӀ класс унафэщӀхэр, педагог-психо-логхэр, лӀуэхуцӀапӀэхэм я унафэщӀхэм гъэсэнныгъэ лӀ-жыгъэжӀэклэ я кьуэдзэхэр,

«Лыхъужьхэм я бынхэр»

егъэджыныгъэмкӀэ щыпӀэ лӀэнатӀэхэм я унафэщӀхэр.

Программэр зэхагъэуэвуэ щыщытар СВО-м хэтхэм я бынхэр зэрты цытыклӀэр кьа-бщытэн папщӀт, ауэ мы зэ-маным абы зрагъэщӀащ икӀи еджаӀкӀуэ ныхьыжым ит ныхьыщӀэ псори кьызысш-рагъэуыдащ. «Абы и мура-дыр ди сабий псори кьэрал гулытэрэ дӀэпныкъуэны-гъэрэ шьидмыгъэщӀынырщ, щӀэныгъэ зрагъэгуэтын-икӀэ, гъащӀэм щызырихьӀэлэ лӀэпошхьэпӀохэм пӀэӀэщы-нымыкӀэ сӀэӀп дахуэхьу-нырщ», - кьыхигъэщӀащ КӀуэ-кӀуэ Казбек.

ШколакӀуэхэм папщӀэ яуб-зыхуа а программэм хуэдэ 2024 гъэм щыщыпӀэм и 1-м кьышыщӀэдзӀауэ кьызыра-гъэпӀащынущ сабий гъэсапӀэ-хэмрэ курьт цӀэныгъэрэ

лӀцӀагъэрэ шрагъэгуэт лӀуэхуцӀапӀэхэм папщӀи. Мы зэманым кьызырагъэпӀэщ унагуэхэм чэнджэщ ша-гъуэтыфыну центр. Ар щыла-жъэнуцӀ Психолог-медико-социальнэ дӀэпныкъуэныгъэ-хэмкӀэ республикэ центрым и унэм. Абы и лӀцӀагъэлӀхэм чэнджэщӀкӀэ зыхуагъаз хьу-нуш цытыклэ гугуэм и хуа еджаӀкӀуэхэм, апхуэдэ уна-гуэхэм ис псоми.

КьыщынэмьщӀауэ, респуб-ликэм и унафэщӀхэр иджып-сту иолӀжэ СВО-м хэтхэмрэ (ветеранхэмрэ) абыхэм я уна-гуэхэм исхэмрэ я узынша-гъэрэ щызытрагъэуэвж хьу-нуш куэд зыкыфӀах реабилитаци центу хуэным. Абы шагъэзӀӀэхуэцӀ балигыпӀэ имьуа ныхьыщӀэхэм яхуэ-гъэза программэ зэмьлӀэ-жыгъэгуэ куэдди.

ИӀнатӀэм зрагъэужьынуш

Урысей Узыншагъэр хьумэнымыкӀэ и министрствэм штатым хэмьт и хирург, Вишневский А. В. и цӀэр зезыхьэ лӀэпкъ медицина кьэхутаӀуэ центрым и унафэщӀ, академик Ревишили Амиран лӀэжыгъэ лӀуэхуэклэ хуэзащ КьБР-м и лӀтащхьэ КӀуэкӀуэ Казбек.

лӀцӀагъэлӀхэр щыӀащ Республикэ клиникэ сымаджӀыры КьӀалэ клиникэ сымаджӀэщ №1-мрэ. лӀуэхуцӀапӀэхэр медицинэ лӀэмэпсымэ-хэмкӀэ хьарынуэ кьызырӀэгъэпӀащар кьы-хагъэщӀащ хьӀӀэхэм икӀи хирург лӀуэхум фӀагъ-лӀагъ илӀуэ зырыкъызырӀагъэр жалащ.

УРЫСЕЙ Федерациэм узыншагъэр хьумэ-нымыкӀэ и министр Мурашкэ Михаил и унафэщӀ, Ревишили Амиран и нӀэ щӀтӀу Кавказ Иш-хьэрэ федеральнэ щынапӀцӀэм штатым хэмьт и хирургхэм я зэхуэс Налшык шоклуэклэ, ар теухащ Кавказ Ишхьэрэм хирург дӀэпны-къуэныгъэр зыхуей хуэззу кьышызогъэпӀэ-щыныным.

КьБР-м и лӀтащхьэмрэ хирургымрэ телс-лӀыхьащ щынапӀцӀэ медицинэ лӀэнатӀэм и зыужьыкӀэм. ЕтӀангъэ Вишневский А. В. и цӀэр зезыхьэ лӀэпкъ медицинэ кьэхутаӀуэ центрым щӀэныгъэ-практикэ лӀэжыгъэ и лӀэ-ныкъуэклэ зыгурылуэныгъэ дашьӀны я мурадщ, республикэм щылажӀэ хирургхэм я лӀэзгъыым шыхагъэхуэ егъэджыныгъэ курсхэр кьызыра-гъэпӀащынущ.

«ХьуэпсапӀэхэм я псей»

КьЭбӀэрдэ-Балькьэзырм дыгуасэ шра-гъэжӀащ «ХьуэпсапӀэхэм я псей» урысей-псо псапӀащ лӀуэхуэр. Абы хэтӀащ КьБР-м и Правительствэм и УнафэщӀ Мусуков Али, гъэзӀэцӀагӀуэ кьуӀыкыуцӀапӀэхэм я уна-фэщӀхэр, щынапӀцӀэ администрациэм я лӀтащхьэхэр.

гъуа тхьыгъэу 1000-м щыӀыгу. Мы гъэм рес-публикэм и сабийхэм я мызакъуэу, псапӀащ лӀуэхум хэтц Урысейым и щынапӀэщӀэхэм ящыцу КьЭбӀэрдэ-Балькьэзырым и нӀэ щӀтӀэ-къым щыӀэ социальнэ лӀуэхуцӀапӀэхэм я са-бийхьэри.

«ХьуэпсапӀэхэм я псей» урысейпсо псапӀащ лӀуэхуэр 2018 гъэ лӀандэрэ ира-гъэжӀуэклэ. ИлӀгъэ кьэс ар кьызырагъэпӀэщ ШӀалогъуалэ лӀуэхуэжыкӀэ федеральнэ агент-ствэмрэ Волонтер центрхэм я зегъхьэны-гъэмрэ. Мы гъэм абы и кьызогъэпӀащӀа-кӀуэхэм кьахьыащ «Пэрытхэм я зӀцӀэхьӀе-ныгъэ» зегъхьэныгъэри.

НьӀэпӀэхэм хэмьтауэ, мы ильэсым лӀуэхум зы хьӀэхуэныгъэ гӀуэпӀащ: «ХьуэпсапӀэхэм я псей» онлайн-платформэ кьызырагъэпӀа-щӀащ, абы и фӀыгъэжӀэклэ сабийхэм я хьуэпса-пӀэр игъэзӀӀэщӀащынущ апхуэдэ жӀрдэм зыщӀ дӀтхэнэ зым.

ЛӀуэху щыӀӀэпӀэм и кьвалэн нэхьыщхьэр гъа-щӀэм щытыклэ гугуэ иригъэува, зейншэ, зи узыншагъэм кымыхьэ сабийхэр гъэгу-фӀэнырщ, ильэсӀэжӀэ махуэщӀхуэм и даха-гъэр зыкегъэщӀэнырщ.

Абы папщӀэ псапӀащ лӀуэхум и сайтым ун-хьэу, узыухуэ хьуэпсапӀэр кьыхӀэхын хуейуэ араш. Сабийм и хьуэпсапӀэр щхьэусыгъуэ гуркӀэ цыхум езым и закъуэ хуэмы-гъэзӀӀэцӀанумэ, абы текӀуэдэн мьлӀыкур яхуиутыпщ хьуэнуш, итӀанэ волонтерхэм абы и цӀэклэ лӀуэхуэр зӀфӀагъэжыныш.

Мы зэманым кьриубыдзу республикэм кьыӀэрыхьащ КьБР-м и интернатхэмрэ со-циальнэ лӀуэхуцӀапӀэхэмрэ щыӀэ сабийхэм кьабгъэдэклэ, я хьуэпсапӀэхэр кьышыгъэжӀэ-

Мы гъэм КьЭбӀэрдэ-Балькьэзырым и са-бийхэм я хьуэпсапӀэхэр ягъэзӀӀэцӀанущ кьэ-рал кьуӀыкыуцӀапӀэхэм, егъэджыныгъэ лӀуэхуцӀапӀэхэм я лыхьуэхэм, хьырыцъы-щӀэхэм, апхуэдэу сабийхэм гуркӀэуэжӀэ яхуэупсӀэну гупыж зыщӀ дӀтхэнэ зыми.

Зи Іуэху зехъэкӀэр шапхъэ щӀэныгъэлӀ

ЩӀэныгъэ куумрэ цыху зэчиймрэ игъашӀэми къалътыгъэ ехъулӀэныгъэ лъагӀэхэр жылагуэз къахуэзыгъ пшалъэхуэ. А Іуэхугуэхэм ягуээта зыужьыныгъэрщ дэтхэнэ къэралми бгъэдэлӀ къарумрэ зэфӀэкӀымырэ къызыралъытэри. Аращ щӀэныгъэлӀэхэр щӀэныгъааз палытэу куэдэм къыщӀалытэр. ЗэхъщӀыкӀ лъагӀэ абы цыхуэр бгъэдэлӀ щӀэныгъэм худудэ зыгъэлыпӀэфыныр абы хуитыныгъэ нэс къезытныри щымылэми ярейщ.

АПУХУЭДЭ пӀцӀэ лъагӀэ зиӀэ лъапкӀ эджагъашуэхэм хуэфащӀэ дьыдэу халытӀэ зэлӀжэ щӀэныгъэ унӀтнынгъэм ехъулӀэныгъэ инхэр цызылӀэрызыгъэха, абыки жылагуээм щыкӀэ къыщӀызыха Шокъарэ Хъэсэний Башир и къуэр. БэрбӀч ХъэртӀлӀэ и цӀэр зезыгъэ Къэбардей-БалькӀэр къэрал университет и профессор, физико-математикӀэ щӀэныгъэкӀэ доктор Шокъарэм и зэфӀэкӀэ куэд ирихъэлӀаш лъапкӀэ щӀэныгъэм зегъэужьыным. ЖэуапӀыныгъэ ин зыпылӀэ ІэнатӀэм илӀэс куэдкӀэ пэртытащ щӀэныгъэлӀыр, дзыхъ къыухуащӀ сыт худдэ къалӀэныри къызыхуэтыншоу зэфӀэпӀы.

Шокъарэ Хъэсэний Дзэлъыкъуэ щыналъэм хыгъэ КъармӀэхъаблэ къуажэм щыпсӀэу адыгэ унагуэм 1943 гъэм и щӀэкӀуэгуэ мазэм къыщӀалъухуащ. Адыгэ хабзэмрэ нэмысымрэ зи гъащӀэ гуыазуу зэдӀпсӀау адыгӀ-анэм я бынхэр щӀапӀыкӀлащ езыкъэм лъапкӀэ фыӀыгуэу къалътыгъэ а лъапӀӀэныгъэм хъуэпӀэ дэтхэнэми гъэсэныгъэ екӀу бгъэдэлӀыуащ, зырыпсӀэу щӀэныгъэрэ ІэцӀагъэри ирагъэгъуэтащ. Хъэсэний и саби-игъуэр ауэ илӀэсхэмрэ абы къыкӀэлъыкӀуа лъэхъэнэ гуыумрэ хуыбыдащ. ИтӀани, щӀалэ гурыхуэр къэхуыуащ едӀжоным дихъэхуы, дуней и зехълъыкӀэ хъэлӀэмэтым шыгуыаз зыхуыӀыным хуцӀэкӀуэу. ПӀэжу, бгъэдэлӀ гъэсэныгъэкӀи, хэлӀ ІэдабӀагърэ зэхъщӀыкӀкӀи Хъэсэний ящытащ КъармӀэхъаблэ къуажэм нэтӀ курыт школым и еджакӀуэ дэхъыфӀхэм, шапхъэ зытрадхэм.

ЕджапӀэм и унафӀэхъири и егъэджакуэхъери къыуэрзэрызы, ехъулӀэныгъэ лъагӀэхэр зырызылӀэрыгъэхэм шыхъэт теухуэ и аттестатӀыфӀыр и Іарылъэхуэ, щӀалӀэпӀэм 1961 гъэм къыухуащ школыр. А илӀэс дьыдыми ар щӀӀэныгъэхуащ КъБКЪУ-м и физико-математикӀэ факультетым. Зэрихъаблэ, студент илӀэсхэр купӀщӀафӀэу, Іуэхугуэу хъэлӀэмэт куэдкӀэ гъонщӀауэ зырылӀэхъӀыным трихуауэ еджӀэри иублӀат Шокъарэм. АтӀэми зи илӀэс нэхъ дэмьыкӀыу, езанэ курыр къыуха кудейуэ, ар ирадӀащ советдзээм, ХэкӀум къуылыкӀу хуищӀӀэу.

ИлӀэсищӀкӀэ, 1962 - 1965 гъэхэм, дзэм хэттащ адыгэ щӀалӀэр, пӀэрылӀ къыухуащӀ къалӀанхэр къызыхуэтыншоу зэфӀӀыкӀыу, дзӀэщӀэм я губгъон кыммыкӀыу. Къэралым хуищӀапхъэ а къалӀанхэр шыкӀэ пылӀу зэфӀӀыгъэкӀа нэужь, Хъэсэний щӀалъухуа щыналъэм къыгъзэжӀащ ики и нэ къызыхуыкӀ щӀэныгъэ зегъэгъуэтынӀым пи-щӀащ: ар щӀӀэныгъэхъащ 2-нэ курсым, зэрихъаблэу, жауапӀыныгъэ зыхуищӀау Іуэхум пэрыхъажӀащ.

ИлӀэсипӀыр псынцӀэ дьыдэу блӀэтэмэти, Шокъарэм а зэманыр сӀэпынагъэ пылӀу ирихъэкӀащ. Зэгъугъ едӀжоным, дзыхъэх щӀэныгъэ-къэхуэтныгъэ хъэлӀэмэтхэми къащӀыдэхуэ зэманым щӀалӀэщӀэр универси-тетым щекӀулӀэ жылагуэу

лэжыгъэхэм жьыджэру хэ-тащ. 1969 гъэм Хъэсэний КъБКЪУ-м и физико-математикӀэ къудамэр фы дьыдэу къыухуащ ики зыухуджа «физикӀэ» унӀтнынгъэмкӀэ щӀэныгъэ куу зызыгъэгъуэта ІэцӀагъэлӀ щӀалӀэр еджапӀэ нэхъыщыкъэм къагъэнэжӀащ, а щӀэныгъэмкӀэ гъэунахуныгъэхэр щрагъэкӀулӀэ кафедрэм и ассистенту. Студентхэр зырыригъаджэм къыдӀэкӀуэу, Шокъарэр хуцӀэжурт бгъэдэлӀ щӀэныгъэмрэ зэфӀэпӀэныр адыкӀи зырыгъэгъэхуэным. А мурадър и Гуызугъуэныгъагуэу, 1972 гъэм Хъэсэний щӀӀэныгъэхуащ зегъэбыдыла кафедрэм и аспирантурэм ики иужь икхъащ дзыхъэх унӀтнынгъэмкӀэ къэхуэтныгъэхэр иригъэкӀуэкӀыу.

1976 гъэм Шокъарэм утыку ирихъащ иужьрей илӀэсипӀымы набдзэгубдзӀапӀэу зэфӀӀыкӀэ къэхуэтныгъэхэмрэ гъэунэхуныгъэхэмрэ къапӀэуа щӀэныгъэщӀӀэхэр щызыхуыгъэсыжа лэжыгъэ купӀщӀафӀэр. Ар Хъэсэний 1979 гъэм ехъулӀэныгъэкӀэ щыпхигъэкӀлащ Свердловск (иджы Екатеринбург) къалэм Кировым и цӀэр зэригъуэ дѳта Уральскэ политтехникӀэ институтым (иджы Ельциним и цӀэр зэригъуэ Уральскэ къэрал техникӀэ университеттӀэ) ики «Физико-математикӀэ щӀэныгъэхэмкӀэ кандидат» цӀэр къыфӀлащ.

КъыкӀэлъыкӀыу илӀэсхэми Шокъарэм иригъэкӀуэкӀлащ лэжыгъэ купӀщӀафӀэ куэд. Зи щӀэныгъэми зэфӀӀыкӀыу хъэзыгъэхуэ зыпӀыт къекӀулӀэуа щӀэныгъэщӀӀыкӀыу КъБКЪУ-м гъэунахуныгъэ физикӀэмкӀэ, пкыгъуэ бьыдэхэмкӀэ физикӀэмкӀэ и кафедрэхэм я егъэджакуэ нэхъыжыу щытащ, доцент къуы-лкӀыр къыухагъэфӀоцащ, иужькӀэ микро-, наноэлектроникӀэмкӀэ кафедрэм и профессору лэжъащ. Дзыхъ къыухуащ ІэнатӀэм щекӀулӀэ лэжыгъэгъэ псори къызыхуэтыншоу къызыры-зэригъэпӀоцим, студентхэр зырыригъаджэм къыдӀэкӀуэу, адыгэ щӀэныгъэлӀ щыпкӀэм ззи ІэщӀыб ищӀакӀым дапщӀэныгъэ дзыхъэхуэ шыта къэхуэ-тныгъэхэри. ИлӀэс 20-м щӀы-гъуыкӀэ иригъэкӀуэкӀа апухъдэ гъэунахуныгъэхэр зи лъабыжэ еплъыкӀэщӀӀэхэр къызыщӀыкӀуэжри, ахэр и тегъэщӀапӀэу лэжыгъэхуэ игъэхъезырашӀащ. Шокъарэ Хъэсэний 2001 гъэм ирихъэлӀу хуцӀыныу ищӀа а доктор диссертатцэм щӀэныгъэ дунейм гултыт инрэ пӀцӀэ лъа-гӀэри щигъуэтуэу щытащ ики «Физико-математикӀэ щӀэныгъэхэмкӀэ доктор» цӀэ лъапӀэр къыпӀэлъуащ.

Къыхъэдгъэщынщи, лъапкӀэ еджагъашуэхэм и къалъэмывӀэм къыпыкӀлащ апухъдэ къэхуэтны-гъэ хъэлӀэмэтхэр зи лъабыжэ лэжыгъэ куэд. Ахэр къытра-дзӀащ ди къэралым, хамэ щӀӀыпӀэхэм къыщыдӀэкӀі щӀэны-гъэ журнал цӀэрылӀэхэм, зыте-ухуа унӀтнынгъэ елытауэ, къэхуэтныгъэ нэхъ купӀщӀафӀэ-гъэр щызыхуэхъэса къыдӀэкӀы-гъэхэм, академическэ журнал нэхъыщыкъэхэм. Апухъдэ щӀэны-гъэ лэжыгъэхэм яхътц моно-графияе щыкъэхуэхэри, егъэ-джакӀуэхэм, студентхэм едӀжэ-ным къыщӀагъэсӀэп нэгъуэщӀі къыдӀэкӀыгъэхэри. ПӀцӀэхуэу зиӀэ щӀэныгъэлӀыр щӀӀэх-щӀӀэхуэри ирагъэблӀагъэр конференцхэм, симпозиумхэм, нэгъуэщӀі зыхъэхъэм, абыхэм я къэлсальӀӀэхэр хуит къы-хуащӀэри и Іуэху еплъыкӀэхэр сӀэ-тей къыщӀытӀу. Апухъдэхэщ Шокъарэр зыхъта щӀэныгъэ зыхъэхъэхуэу Москва, Екате-ринбург, Харьков, Ставрополъ къалӀэхэм, нэгъуэщӀі щӀӀыпӀэхэ-ми цыцэхашахэр. Зи псалъэм куэд щӀӀӀӀӀ, зи Іуэху зехъӀэкӀэр шапхъэу къалъытэу къекӀулӀэ еджагъашуэхэр хуэфащӀэ дьыдэу хагъэхъащ, илӀэс куэдкӀі хэ-тащ КъБКЪУ-м кандидат, до-ктор лэжыгъэхэр пхыгъэкӀы-нымкӀэ и диссертатцэ советхэм.

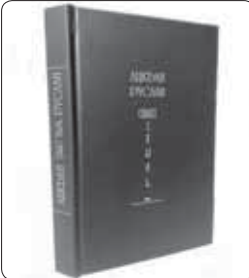

КЪАРДЭН Маритэ.

ТХЫЛТЫЩӀЭ

Сонет щӀищӀрэ тӀощӀрэ

ТхылыеджӀэхэр зыпӀэлӀэ лэ-жыгъэхъухуэ иджыблагъэ дунейм къытехъащ, Абы иухащ Къэбардей-БалькӀэрым и цыхубэ усакуэ Ацкъан Рус-лан и сонетхэр. Ахэр щӀищӀрэ тӀощӀрэ мэхъу.

ТХЫЛТЫМ и пӀэулэ псалъэр зей филологиемкӀэ щӀэны-гъэхэм я доктор, профессор Гъут Іэдэм етх: «Сэ къызырыс-фӀӀыкӀымыкӀэ, мы тхылым къеджэну етӀысылӀэ дэтхэнэ зыри занцӀэу яхъэкӀуэхэр Руслан и сонетхэм яхъл гупсысэ нэхуэхэм, щӀӀэщыгъэхэм. ПӀа-щӀырыщӀэрэ дӀуей-дӀэпкӀей лӀэ-щӀыкӀымы. ГуапагӀэр, пӀэм и ІэпӀыр дунейм зыратемы-кӀуэдыкӀэр, нобэ нэм къыщӀӀэ-джыдджуузыгъуэжыкӀэ къэху-эхэм нэмыщӀі фылым и нэщӀэни зырыщӀӀыр, ар гъащӀэм и джэ-лӀэсу зырыщӀытыр къыдагъэ-щӀӀӀӀэж мы тхыгъэхэм. Сонетхэр зыкууфащӀуэ, жы дэхуӀлӀэ я з-оухуа имыӀэу гъэпсащ. АбыкӀэ ахэр ебгъэщӀыныу кыозгъыр композитор гуызэдждэм и Іэда-къэм къыщӀӀӀкӀа симфонием. Зыки зыпымыщӀӀау кыпӀы-щыгъуэ макъамэхэр зытхам и Іэ-загъэкӀэ зэхуэуна мэхъу, лӀэ-зуэ жыхуэплӀэни хэбдзыни хэмь-ыту. Мы сонет тхылыри апухъдэ:

дэтхэнэ зы усыгъэри зытеухуэр щыкъэхуэщӀ, дэтхэнэми езым и образ щыкъэхуэхэр къышошӀыж, зэ жила дьыдам усакуэм къытри-гъэззэжыркыным, къытезыгъэзэ-жыр темэхэрщӀ (ахэр куэд дьыдэ хьункӀэ Іэмал илӀэкъымы), гупсыс-суу, гурыщӀэу усакуэм къыт-хууилууатӀэхэрщӀ, и пӀэм зыхи-щӀӀэрщӀ. Симфонизм жыкуйӀэ хабзэм тетц Ацкъан Руслан и сонетхэри.

ШӀэч хэлъкъымы мы тхылыр адыгэ усыгъэм и лъагапӀэхэм ящӀыц зыуэ зырыщӀытым.

ЛъапкӀэ литературэр зыкууэ-бея къыдӀэкӀыгъэхэмкӀэ тхыгъэм дохъуэху!

ИНӀРОКЪУЭ ДАНЭ.

Къэбардей-БалькӀэрым - бжыгъэхэмкӀэ

Цыхуу дызэрыхуэр

2023 гъэм дыгъэгъазэм и 1-м ирихъэлӀэу Къэбардей-БалькӀэрым и цыхуэхэм, республикэм сыт цыгыуы шыпсӀэуэхэм, я бжы-гъэр мин 868350-рэ хъуащ. Абы шыцӀу зи ныбжыр илӀэси 6 ири-мыкӀыу сабийхэр - 87052-рэ, илӀэси 7 - 17-хэм итхэр - 102248-рэ, илӀэс 18 - 29-хэм итхэр - 104419-рэ, илӀэс 30-м щегъэжьауэ 60-м нэсыхуыкӀэ - 373173-рэ, илӀэс 60-м шхьэджахэр - 189300-рэ, зи ныбж хэкуэатӀахэр, илӀэс 80-м шхьэджахэр - 12157-рэ.

ЛъапкӀэ нэхъыбэр

Зепалытыжа а пӀалӀэ дьыдэм ирихъэлӀэу КъБР-м шыпсӀэуэхэр зыщыщ лъапкӀэхэр къбгъэпӀыгъуэми, адыгӀэхэр - мин 418545-рэ, е псони я процент 48,29-рэ, урысхэр - 277004-рэ, е процент 31,9-рэ, балькӀэрахэр - 81625-рэ, е процент 19,4-рэ, осетинхэр - 11289-рэ, е процент 1,3-рэ, тыркухэр - 8684-рэ, е 1 процент мэхъу. Адыр лъапкӀэхэм шыщӀэм шхьэж къылысыр процент ныкъуэ иры-мыкӀыу, ауэ псори зэхъу цыху 71205-рэ, е проценти 8,2-рэ.

Республикэм сыт цыгыуы шыпсӀэу (щӀагъауэ) и цыхуэхэм ящыщ цыхуэхуэр 383637-рэ мэхъу, е процент 44,18-рэ, цыхубэхэр 484713-рэ, е процент 55,82-рэ мэхъу.

ЩӀэныгъэ зыбгъэдэлӀэхэр

Къэбардей-БалькӀэрым и цыхуэхэм ябгъэдэлӀ щӀэныгъэр мы-кӀуэдӀащ: щӀэныгъэ нэхъыщыкӀэ зылӀэхэр цыху 220561-рэ мэхъу, е процент 25,4-рэ. ЕджапӀэ нэхъыщыкӀэм щӀӀэныгъэхуэу, ауэ я еджъ-ныри и кӀэм нэзымыгъэсахэр - 22577-рэ, е проценти 2,6-рэ, курыт щӀэныгъэ зылӀэхэр - 266583-рэ, 11-нэ классым къыщӀӀӀӀӀэхэр - 162381-рэ, е проценти 8,2-рэ, 9-нэ классым къыщӀӀӀӀӀэхэр - 71205-рэ, е проценти 8,2-рэ, 5-нэ классым нэсыху еджахэр - 70336-рэ, е проценти 8,1-рэ. ЩӀэныгъэ зымылӀэхэр цыху 4342-рэ, е процент 0,5-рэ, едӀжӀэкӀэ зымылӀэхэмрэ мытхъэфхэмрэ - 1737-рэ, е процент 0,2-рэ.

ЛэжьапӀэ ІэнатӀэ пэртырх

КъБР-м лэжьагъэ шхьэж шыпсӀэуэхэм я бжыгъэр цыху 517537-рэ мэхъу, е процент 59,6-рэ, пенсэм щысхэр - 251822-рэ, е процент 29-рэ, лэжьапӀэншоу зыгъэгъэтӀахэр 50364-рэ, е проценти 5,8-рэ.

Зи узыншагъэм сӀекат ілӀэхэр

Къэбардей-БалькӀэрым ныкӀуэдӀыкӀуэу къыщӀалытӀахэр цыху 69207-рэ мэхъу. Ар республикэм шыпсӀэуэхэм я проценти 7,97-ш. НыкӀуэдӀыкӀуэагъэкӀӀэ пӀэ гулым хагъэхъащ цыху 8162-рэ, е про-цент 0,97-рэ, етӀуанэ гулым - 29611-рэ, е проценти 3,41-рэ, ещанэ гулым 27266-рэ, е проценти 3,14-рэ. Сабий ныкӀуэдӀыкӀуэхэр - 4168-рэ, е процент 0,48-рэ.

Пенсэм щысхэр

Къэбардей-БалькӀэрым пенсэ ахъшоу ику иту щӀагъэ сом 16570-рэ мэхъу. Я ныбжыкӀэ пенсэ тысыхажэм ику иту сом 19880-рэ ират, ныкӀуэдӀыкӀуэагъэм къыжыкӀыу пенсэ зыухагъуэувахэм сом 15740-рэ къахъ. Унагуэр зыщыгъуыгъэр дунейм ехыжам, сом 10770-рэ ират, социальнэ пенсэ къызыхъӀыкӀэми сом 10770-рэ хуа-гуауащ. 2022 гъэм пенсэ ахъшоу ику иту ятар сом 15570-ш, 2023 гъэм - сом 16579-ш. ИлӀэсым къыриуыдӀэу ику иту республикэм щӀат пенсэм сом 990-рэ хъуыуащ.

Республикэм и цыхуэхэр пенсэм щыкӀуэр - цыхуэхуэр илӀэс 65-м, цыхубэхэр 60-м. Ди цыхуэхэм я гъащӀэм и кыхъагъыри къбгъэпӀыгъуэми, ику иту илӀэс 74-кӀэ мӀэпсу: цыхубэхэр - 70-кӀэ, цыхубэхэр - 77-кӀэ. АбыкӀэ республикэм ди къэралым еплӀанэ уылӀӀэр щӀыгыщ.

Зыгъэхъэзырар ХЪЩЫКЪУЕИ Олегц.

● Дифи догьэтыпэ

Гьуэгуанэ купщяфлэ

Урысей Федерацин Кьэбэрдей-Балькьэр Республикэны шьык зилэ я артист, Шоджэныкы Алий и цэр зезыкь Кьэбэрдей кьэрал драмэ театрым и актёр Балькьыз Валерэ и ныбжьыр ильэс 75-рэ ирикьуаш.

БАЛЪКЪЫЗ Валерэ Аруан шьыналъэм хыкьэ Псыгуэнсу кьуажэм 1948 гэм дыгьэгъэзэм и 12-м кьыщальхуаш. Курьт еджалпэм шьыцэсым художественнэ самодеятельностым и кьэфаклуэ гупым хэту щытащ. Курьт еджалпэ нэужьым Култ-просветучилищэм япэщыкыкэ уэрджылакуэшэр щыгьэжэзыр, иужьыкэ театр кьудамэм иеджаш. Абы щлэсу дзэм иеджэри, ильэсикьткэ Белоруссиэм кьулькыу щыцлэщ. 1969 гэм кьэклуэжри, театрым и лэжьыгэм зы ильэскэ зыкьгьэжэуаш, актёржэм я дзэпыкьуэгуэхэм яхэту. Москва дэт Щукин Борис и цэр зезыкьэ училищэм и адыгэ студийр (художественнэ унафэщыр Калининский Леонид) 1975 гэм кьыуащ. Студийм шеджэм ягъэува спектаклиблым («Коварство и любовь», «Двенадцатая ночь», «Мещане», «Старший сын», «Вечер французского водевиля», «Глубокая разведка») щышу тхум шьыджэгуаш. Балькьызыр, плым роль нэхьышхьэжэр щыгьэжэуашу. Шоджэныкыкы Алий и цэр зезыкьэ Кьэбэрдей кьэрал драмэ театрым лэжээн щыщидэжаш. Абы кьыдэжкыу, КьэБКЪ-м бухчэтырмэ аудитымкэ и кьудамэр кьыуыжаш.

Балькьыз Валерэ и гьэцлэ гьуэгуанэм урилпэжэм, лэналтэ зэмьлэуажьыгьэуэшэр ирихьэклэщ. Ар лэжьаш КьБР-м и телевиденэм и диктору, Горький Максим и цэр зезыкьэ Урыс драмэ театрым и актёру, Гьуэдзжэмкэ Кавказ Ишхьээр институтым и егъэджакуэшэр икы и художественнэ унафэщы, Кьэбэрдей кьэрал драмэ театрым и унафэщы. Кьышынэмыщяуэ, Балькьызым ильэс куэдкэ игъээцлэщ КьБР-м и МВД-м и Жьылагуэ советым и унафэщ кьвалэри.

Актёр лэжьыгьэр Валерэ кьызэрехуэлым и шыкьэцт абы образы 100-м шьыгъу удихьэжы кьызэригьэащ, театрым телевиденэм шьыкэжэ ящ спектакль, телефильм, художественнэ фильми жыпэми: «Измаил-Бей», «Кавказский пленник», «Страшен путь на Ошхьамахо», «По следам Карабаира» (1979), «Под знакомом однокорого королю» (1986), «Вершины не спят» (1987), «Дорога на край жизни»

ТЕКУЖЬ Заретэ.

Сом мелуан 88-м шьыгъу

Урысей и Социальнэ фондым и кьудамэу Кьэбэрдей-Балькьэрным шьыэм 2023 гэм сертификат 9000-м хуэкуэу медицинэ луэхуэцлэпэхэм уэндэжгьэжэр сабий кьэазэрэхьэуамэр пэкуэу хуэцлэ луэхуэцлэбэхэм пащцэ лэрагьэхэщ сом мелуан 88-м шьыгъу.

СЕРТИФИКАТЫМ цьыхубэ уэндэжм лэнал ирет зы нэлэм цлэныну медицинэ луэхуэцлэпэр езым кьыкыныну. Электрон сертификатыр дохутирхэм ягьэхэжыр цьыхубэзыр щыпсэу щыпцэм епха поликлиникэм зыкьлэгыгьэпэныну япэу щеклуэлам дедж. Сертификатыр а лэналтэм кьыщызлаумыхамэ, ар луэхуэцлэпэм щыхуэзэрагьэпэщыныну. Апухуэдэу ар щаткьыфынуш сабийм кьыщылэпэпэныну поликлиникэм.

ОСФР-м и кьудамэу КьБР-м шьыэм и пресс-луэхуэцлэпэм дызэрщыгьэгуэзмкэ, нэхьапэм цьыхубэзым езым сертификат бланкыр медицинэ луэхуэцлэпэм иритыну лэуэти. Иджэ электрон щытыкэм зэрэхуэцлэпэм медицинэ лэжыкьэжымы ящигьэпэнынцлэщ дэфтэрыр тхыныр, цьыхубэхэм ящхьэщи-хэцт лэнал имышэу тхылымкэ бланкыр кьыздехьэжынымырэ кьыщцэуапэм яригъэжыгуэнымырэ.

Зыгьэхэжырар
УЭРДОКЪУЭ Женяц.

Ди республикэм и кьалашхьэ Налшык мы махуэхэм щеклуэклэщ «Хэкум хуэпэжхэр» ныбжьыщцэ зэхуэс иныр. Абы хэщэ Кавказ Ишхьээр федеральнэ шьыналъэм щылажэз кадет школ куэдэм я лыкьлуэхуэ 100-м шьыгъу. Апухуэдэу зэхуэсым кьрагьэблэгьаш кадет школхэм я егъэджакуэшэр, кьэрал гьэзэцлэкуэшэр лэналтэжэжэр жьылагуэ зэхуэзынэгьэхэмрэ я лыкьлуэхэр.

АПХУЭДИЗ цьыхуэ зыхэт зэхуэсым и кьалэн нэхьышхьэхэм ящыщцэ кадет зэцлэхьее-ныгьэм адэки зегъэжыкыныр, абыхэм щадэлэжэ луэхуэцлэпэхэм я зэхуэкуэ зыпэщцэ-ныгьэщцэжэр дэлъхьэныр. Мыхьэнэшхуэ иратэцт дь кьэралым кьытаджэ щцэблэм хэкупэс гэзэныгьэ егъэгъуэтыным нэхьри зегъэжыкыныр, псом хуэмьдуэ иджыкэ лэжьхьэнэм.

Зышцлэм кьырихьэллэ соми гуапуэ захуигъэзащ КьБР-м егъэджэжэжэр шьыналъэмкэ и министртым и кьуэдзэ Мокаев Ашэмэз. Абы и пса-

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

Ущялэху уотхьэ

● Щлэцэпэ

«Еджэным кьысхудэхуэ зэманым сылэжэну сыхуейт», - жиуэ етуанэ курсым щлэс си хьыджэжыым гьатхэ кулам кьыщыжылам, сьыгьэгуэсытэ. Кьуэкуэ Валерэ и цэр зезыкьэ Кьэбэрдей-Балькьэр мэкъумэщ кьэрал университетым туризмэмкэ и факультетым щлэс ар, фы дьыду хэзэгъуэ иоджэ. Сыхуейтэжыым и студент гьэщцэр гугьу сщыны, нэхьыкэжраши, ахьшэм дихьэхьу ар хьыфидэжыпэным сыщышынэрт. И лэцлэжэжэ лэжыкэжэ кьызыримыгуэтынуру гурылуэгьэцт, кьыуатэжыкыны. Си лэ зэхьэпэкьлуэжыным сэгупэсытэцт, езым хуэгъэлуэжынури, и еджалпэм зэрэн хуэмьыкьынури луэхум кьыхэсэтытэцт, икьлэм-икьлэжым сьычэндэжэщ. Чэнджэщ цьыуэркъым.

Зы шхалпэ гуэр сигу ирихьырт, щылажэз бьылъгьэз цьыкы сьыкьхурти, сепущлэщ еджалпэ нэужьым ущылэжэжыны хуэдэу цытрэ щымытрэ. «Гугьыу, нэхьыбэр луокыж, ауэ и шылэ хурикумэ, зыгьэсэнэу кьемыкьэлэжкэмэ, жьылэдулэмэ, хуэмьыщцэ хэлъкьым, лэжьэхуэ зэманэхэр шаубэжыкыны и хьэтыр кьвалъэгуфынуш. Щлэпэгьуэлэм хуэщлэщ дь шхалпэр, щылажэз ныбжьыщцэжэри псэм хуэдэщ, - кьыз-жияцт икыны сьыкьыгьэпцлэжэжы. Зыхуэину тхылымкэпэхэр дгьэхьэзырри уащ, мазэ еянэ хьуауэ мэлэжэз.

Аракьым тхьгьэ кьэщыры стхыну мурад щцэщлар, луэхум и пэм фыкьэзэгъэгуэзауэ арац. Луэхуэцлэпэм шылэ зэхуэщытыкэ гьэщцэгуэ-нырщ зыгъуэ сщыныу сьыжыхуэйр. Япэ махуэм щыщлэдуэуэ фьыуэ кьызэралтэгуэам, зэрэгьэгушхуэм и фыгьэкэ гукьыдэжыкьхуэ илэу зэрэлажэжэр, кьыхуэмьыгьэсу зэрэкуэр си гуапэщ. Гугьу зэрехым цьыкы хэлъкьым, ауэ кьы-дэлажэз хьыдэжэбэз цьыкьлэжэ и псалэз тлу имышу, зегурылуэу, зэгъэсэнэу зэрэлажэжэм нэмыщ, зэщыгуэуи загьэлэсэхуэу апухуэдэщ. Сьт адыгам жьылар: «Уи бын кьэзылыгьэуэм уэри укьэлъагуэ». Ар псалэз лэж дьыдэщ. Ськьамыцъыкьымы, сэлэм кьызэрагьэхьыжу, кьысцэуап-цлэу апухуэдэти, си хьыдэжэбэжым кьыжиэжэжэмкэ езы цьыкьлэжэри фьыуэ слэжыгуаш.

Лэжээн шцэздыгагьэхуээм я нэхьыфьыр палэз-палэжкэрэ кьылах унафэщлэжэм. Ап-

● Зэхуэсхэр

Кьэкуэнуэр зей щлэблэ дахэ

лэжэм кьыхыгьэщцэ зэхуэсышхуэр хьэщцэр зы шцлэс Кьэбэр-дей-Балькьэрным кьызырщы-зэрагьэпэщэр зэригуапэр икы дэ деж абы хэтхэм щыгьэжынуу зэманьыр купщяфлэу, луэхуэгуэ хьэлэмэтэхэмрэ зэхуэзэ гьэщцэ-гьуээнэмкэ гьэнщяуэ зэрьц-рахьэкьыныр.

- Кадетхэр ди кьэралым и кьэкуэнуэр зыгьэбелдкьылыну, абы и гьэщцэр зыбуэжынуу щлэблэм ящыщцэ. Ди флэц мэхьу фэ, нобэ зэхуэсым хэт ныбжьыщцэжэр, ди Хэку иным и ехьулэныгьэхэм хьэлэлу хуэлэ-жэнуу хэкупэс нэхэсу фызыры-щцытыр, - жияцт Мокаевым, ныбжьыщцэхэм захуигьэзащ. Шэц кьытесхьэркъым мы зэлэуцлэм кьыриуэдуу куэдэм ныбжьыгьэжэжэр кьызэрэжы-гуэтыным, шцэныгьэщцэжэр зэрэзэжэжэжыгуэтыным. Ехьулэ-

ныгьэфлэхэр фиэу лэжьыгьэу купщяфлэз кьэфьэхэлэнэ, ди ныбжьыгьэу лэпэхэ!

Шьыналъэсом мыхьэнэ зилэ зулушэр махуиткэ еклэуэклэщ. Гуфлэгуэуэ щытыкьлэм иту кьы-зэлуаха нэужэ, абы хэта ныбжьыщцэхэм лэжьыгьэм гуп-гупу пащаш. Кьынэмыщяуэ, кадетхэр жьыдхуэр хэтэцт дзэ-хэкупэс дэжгу гьэщцэгуээнхэм, егъэджэныгьэз купщяфлэз зэ-мылэуэжыгуээхэм. Я проект лэжьыгьэжэр утыку ирахьэжэр ахэр пхэгьэжэжэцлэ. Апухуэдэу ныбжьыщцэхэр зэдэгъуашэцт, яб-гьэдэлэ луэху хэхьэкэ кьызэ-рымьыкьлэжэжэмкэ. Псоми яфлэ-хьэлэмэтэцт форумым кьыку-зэрагьэпэщэ гьэлэжыгуэныгьэз купщяфлэр, ныбжьыщцэ куэд зыхэта лэпкь, щэнхэбэз луэху-гуээхэр.

Кьыхэдгьэщыныци, «Хэкум хуэпэжэу» кадетхэм я шьыналъэ-лэпэс зэхуэсыр кьызэрагьэ-пэщаш. «Егъэджэныгьэ» лэпкь проектым хьыкьэ «Уры-сей Федерацинэ и цьыхуэр хэ-купэсу гьэсэн» федеральнэ программэм кьыщыгьэжэ-гуэа луэхуэжыцын япкь иткэ. Ар зэгъуэлунымырэ кьызыкуэ-тыншэу егьэжыкьынымкэ фьыщцэ зыбгьэщцэжэр КьБР-м Шлэпэгьуэлэ луэхуэмкэ, Егъэ-джэжыгуэамэ шцэныгьэжэмкэ и министрствэхэм, УФ-м Кьэрал куэцлэ луэхуэмкэ и министр-ствэм КьБР-мкэ шцэ лэналтэм я лэцлэжэжэжэжэщ.

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

ИСТЭПАН Залинэ.

Зыгъэпсэхугъуэ махуэм

Малъхъэдис

Зыгъэхъзырар НЭЦІПЫДЖЭ Замирэщ

• **Абхъаз таурыхъ**

«Нэлъатэ!»

Зы лъыж дунейм ехъжаш. КъуитІ илэти, зы шхъэл мывэрэ зы алэрывгъурэ къахуигъэнэщ. Я адэр Іпа нэужь, шхъэхуэ-шхъэхуэ зашыну агу иралъхъащ зэшитыпм. Я мьлкъур зэхуагъуашщ, яхуэзырымгъэгъуашыр шхъэл мывэмэр алэрывгъумрэт. Щхъэл мывэр ижымкІэ кІарахуэмэ, Іэнэм узыхуей шхыныгъуэр къытэхуэрт, сэмэгумкІэ кІарахуэмэ, дыщэ къыдэщэщырт. Алэрывгъум утэувэрэ «Нэлъатэ!» жыпІэмэ, урихъэжэрти, уигу пэщыху укърихъэкІырт.

Щхъэл мывэмэр алэрывгъумэр яхуэзырымгъэгъуашырэ зэщыхъажэ зэшитырт. Зэщыхъажэу, зы гъуэгурыкІуэ къарихъэлІаш.

- Щхъэ фызыщыхъа? Сыт фхуэзырымгъэгъуашыр? - къеупціашщ гъуэгурыкІуэр.

- Ди адэм зы шхъэл мывэрэ зы алэрывгъурэ къытхуигъэнэти, аращ тхуэзырымгъэгъуашыр, - жралашщ гъуэгурыкІуэм. - Щхъэл мывэм ижымкІэ зыгъазэмэ, уи Іэнэм шхыныгъуэ Іэджи сани къытохутэ, сэмэгумкІэ бгъазэмэ, дыщэ къыдошщэщ. Алэрывгъум утэувэрэ «Нэлъатэ!» жыпІэмэ, уэгум урихъэнущ.

- Фхуэзырымгъэгъуашыркъым? - игъэщІагъуашщ гъуэгурыкІуэм.
- Тхуэзырымгъэгъуашыркъым, - жаІашщ зэхшэм.
- Сэ фхуэзгуэшыныц, дзыхъ къысухуэфцІмэ, - жиІашщ гъуэгурыкІуэм.
- ПхудоцІ! Уэ къызыртыхубгъуэшымыкІэ арзы дыхъунущ.

Щхъэл мывэр алэрывгъум трілъхъащ гъуэгурыкІуэм, езыри тетысхъащ.

- Нэлъатэ! - жиІашщ итІанэ.
Алэрывгъумэ зыІэтри, гъуэгурыкІуэр уэгум ирихъащ. Уэгум щихъэм, гъуэгурыкІуэр къэгъуашщ:

- Фи шхъэл мывэмэр фи алэрывгъумэр си нэ къахуикІырти, сызыхуейуэ къысІэрэхыащ.

- Ар къыдыммыщІа! - кІэпІыджашщ зэшитыр гъуэгурыкІуэм.

- Ар зэрывэсщІэр фэркІэ нэхъыфІш, - жэуап къаритыжащ гъуэгурыкІуэм. - Щхъэл мывэмэр алэрывгъумэр фимыІажмэ, дпакІэ фызыщыхъажынкъым. Сыкъэфлагуаукъым, фыслъагуаукъым! Фи Іухуу фы ирикіуэ.

ЕкІуэкІу: 1. ЩІалэм гъуэгуанэшхуэ зепІати, и лъакъуэхэм... яцІаш. 4. Псалъэ дахэм... гъуэмбым къреш. 6. ІамыкІуэлъэмыкІуэ. 8. Пасэрэй хъыбарегъащІэ. 9. А къэкІыгъэрщ нэхъыбэу півэр къызыхашщІкІырт. 13. Гъатхэм пасэу ди щыпІэм къэлъэтэж къуалэбэу. 15. Цыыхубз щыгъын. 16. ПшахуэщІа. 20. Іэхъэм я тхъэ. 21. Къэнжал хъэку цыкІу. 22. Пушкыным и поэмэ: лыхъужь нэхъыщхъэр шэрджэщ.
Къеху: 1. ... - гурыщІэ. 2. Езыр мьлпъэтэфми, Іэзэу бадзэ и хым кърегъэуубыд. 3. Зи кІуэщІыр нэщІ, кулщІэ зэрымыл. 5. Сабий нэхъ цыкІуэхэр лым зэреджэ. 7. Хъэцпэцэ къэкІыгъэ. 10. МахуэщІа. 11. Акъылым уасэ иІэкъым, гъэсэнэгъэм ... иІэкъым. 12. Зи щхъэгъусэм къыбгъэдэкІыжа цыыхубз. 14. Губгъуэм къыщрихъэллэ гъавэр колхозым ялэщІыкІэ зришаллэ щыпІэ. 15. Къэрэгъэш къышалъхуа уаскІуэ Іэзэ. 17. Лъахъстэн вакъэ. 18. ХадэхэкІ. 19. Жыгъ закъуэ ... хуэркъым.
Зэхэзылъхар МЫЗ Ахмэдщ.

Дыгъэгъазэм и 9-м ди газетым тета псалъээзэблэдзым и жэуапхэр:
ЕкІуэкІу: 1. Бажэр. 3. ЩІалэу. 8. Нэ. 9. Шыдым. 10. Хъэ. 11. Дыдэщ. 14. ЕщІ. 15. Жамым. 16. Къуа. 19. Матэщ. 20. Мысрэ.
Къеху: 1. Бланэ. 2. Жей. 4. Лым. 5. Уасэщ. 6. Зыщыбэм. 7. Жыжыэкъым. 13. Хабжэ. 12. Делэм. 17. Пэт. 18. Тлыс.

Хъурмэ

• **Пхъэшхъэмьшхъэхэр**

Хъурмэр пхъэшхъэмьшхъэхэм я паштхуу къальытэ. Абы и «хъур» Китайраш. Европэм шыпсэхуэм ар къызэррацІыхурэ куэд шакъым, илъэси 100-м нэблэгъами араш. Зи фІагъкІэ нэхъыфІу ябжыр япон хъурмэрэ. Ар икІи нэхъ инщ, икІи гъуэжыфэ-пльыжыфэш.

ХЪУРМЭР пшхыну ІэфІ дыдэщ. Абы и хъэлабгъым и Іыхъэ планэрэ зыубыдыр фруктоземрэ глюкоземрэш. А тІур куэдэ зэрыхэлым шхъэкІэ зи гум дагъуэ иІэхэм я дежкІэ сэбэш. Хъурмэм хэль шошыгъур Іэпкълэпкъым зыхуихырт гум екуалІэ лын-тхуэхэрщ. Гуэзым къыхигъэзыхуу Кавказым и зыгъэпсэхулэхэм къакулэхэм зы махуэм хуэзэу япон хъурми 2 - 3 ирагъэш.

Къапщтэмэ, дэтхэнэ цыхум дежкІи сэбэшщ махуэм хъурми 3 ишхыну. Абы шэ хуабэ щыгъумэ, зыхуэдэ щыІэкъым.

Псом нэхърэ нэхъ сэбэпу къальытэр «королёк»-кІэ зэджэ хъурмэ плъужыгуэрэщ. Псы зэбэкІ а пхъэшхъэмьшхъэм куэд хэльщ калии, кальций, фосфор, магний, гъушІ, нэгуэщІ микроэлементхэри.

Апхуэдиз витаминыр зыхэль хъурмэр пшхы-

ну зэрысэбэлым къыдэкІуэу, ІэфІщ икІи гуа-кІуэш. Абы жэу кІуэцыр шызэригъалъэ щыІэш. Апхуэдэхэм деж хъурмэр сыхътэ зыбжанэкІэ псы хуабэм хэбгъэлымэ, фы дыдэ махуэ.

ДОХУШОКЪУЭ Синэ.

• **Шхыныгъуэхэр**

Прунж лэкъум

Шхум содэ, шыгъу, фолыгыгъу, шатэ халъхэри, бэлагъкІэ фылуэ зэІашщ. ИтІанэ прунж хъэжыгъэ хуэуэнцІа тІэкІу-тІыкІуэрэ ха-кІутуэрэ, хупцінынэр хъудыру ялщ. Абы и ужкІэ ар я Іэр

псы щІыІэм хащІэурэ, нартыху лэкъумым ещху, плэцІэ хурейуэ ящІ, тебэм ит тхуу къэпІлам халъхэри зэрагъэдзэкІуэрэ тхуэпІлэ дахэ хъуху ягъажэу. Шху, шатэ, шэ щІыІэ докІу. Шейми драф.

Халъхээрэ (цыхуипІл Іы-хъэ):

шхууэ - грамм 500; прунж хъэжыгъуэ - грамм 570-рэ; содэу - грамм 10; фолыгыгуу - грамм 80; шатэу - грамм 50; тхууэу - грамм 200; шыгъуу - узыхуейм хуэдиз.

КЪУБАТИЙ Борис.

• **Псалъэжхэр**

Ямыгъэлэу зэхахыркъым

◆ Шхырыджэгу ныбалъэ, гъаблэ хъумэ, шхъэпІыж.
◆ ШыцІэ къамылхуам уанэ трелъхэу.

◆ Гъунэгъур унэгъуш, къыгу-нэгъужыр гъунэгъуш.
◆ Закъуэныгъэ нэхърэ - Іэл къыбдис.

◆ Зэдэшэ ІэфІщи, зэдэцІуэнэщ.

◆ Зэкъуэш псори зы анэм къылъхуркъым.

◆ Хъуэжэ и бэщмакыу, зыкърэгъанэ.

◆ Шынэ зІлэм укытэ иІэш.

◆ Хъумэ, зыфІ, мыхъумэ, фІлІт.

◆ Ямыгъэлэу зэхахыркъым.

◆ Псы Іуфэм лусым псы икІы-плэр ещІэ.

◆ ХъунцІэнрэ къуентхынрэ зыщ.

◆ Хъэ бэаджэ тІысыпІэнэшщ.

◆ Шым и лъакъуэ и бийщ.

◆ Упціэ и анэ фІэрафІлэщ.

◆ Хамэ дагъуэр лъагъугъауа-фІэш.

• **Фэ фщІэрэ?**

Зы сыхъэтым къальхум я бжыгъэр

Цыыхуэм я бжыгъэм псынцІэ дыдэу хохъуэ. Зы сыхъэтым къриубыдэу дунейм къытохъэ цыху 5400-рэ.

КъызэрабжамкІэ, илъэ-сипці къэс тхылъэм я бжыгъэм хуэдитІкІэ хохъуэ.

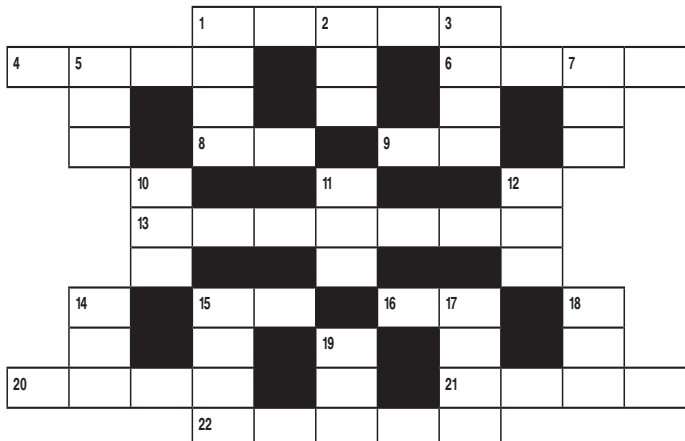
Ди къэралым и закъуэу тхылъ том зы мелардрэ ны-къуэрэ шахъумэ. Ахэр псори цІэхун папціэ, библиотека мин 400-м цІыгъу ацІаш...

Иужърей илъэси 100-м къриубыдэу дуней псом щыда-дагъуэ шыцІахуаш тонн мелардр 13.

1900 гъэхэм Ленин Владимир и Іэдакъэ къыщІака тхылъхэр хамэ къэралыб-зэхэмкІэ зэрызэрэдзэкІымкІэ янэ увыллэ иІыгът. Абы и фы-гъэкІэ Ленин Владимир и тхы-гъэхэм бзи 108-кІэ цыыхуэр йоджэф.

КЪЭБАРТ Мирэ.

Псалъээзэблэдз

БЕЙТЫГЪУЭН Сэфарбий.

● **Гьуазджэ**

«Черкес ФМ»-м и вагъуэзхэр

Хабзэ зэрыхъуам тету, Урысейм и къалашъэм иджылагъэ щеклуклащ «Черкес ФМ»-м и вагъуэзхэр» концерт иньр. Ильэсым къриубыдзу адыгэ шэнхабзэмр гьуазджэмрэ я курыхыр къэзыгъэлъагъуэ зэхыхъэ нэхъ ин дыдэщ Къэбэрдей-Балъкъээр, Ингуш республикэм шыхьэ зилэ я артист, режиссер, продюсер цырылуэ Хьэцей Тимур Москва къыщызэрэгъэпщ пшыхъыр. Мы гьэм ар псом хуэмдыд-жу дажэ, шэцгыгуэз, гужэхуэ хьуат. Къэблагъэ Ислъэсышлэм хуагъэлса концертм хэтэщ уэрэджылакулэ нэхъыжхэри зи щлалэгъуэхэри.

МОСКВА дэт «Вегас Сити Холл» концерт гьэлъэгъуаптэм къыщызэхуэсат къалашъэм дэс адыгъэхуэ лъепкъ шэнхабзэр фылуэ зылъагъуэхэр.. Ди лъепкъэгъуэхэм нэмыщи, нэгъуэщ лъепкъэм къахъклауэ пшыкым къеклуклаэхэри куэдт. Урысейм ис лъепкъ зэмылэуэжыгуэзхэр гьуазджэмр шэнхабзэмр зэрзырипыр, зэрзы-зкууыгуэзхэр иджыри зэ налуэ къахъуащ а пшыкыщхъэм. «Черкес ФМ»-м къы-хилъыа луэхури аращ зыталажхэр, шэнхабзэм зегъэужынырщ, лъепкъ макъамэр, къафар иджырей телпъэ илзу утыкушхуэхэм къыхъэнырщ.

Ильэс къэси хуэдзу, концертм хэтэщ адыгэ эстрадэм и вагъуэ нэхъ цырылуэхэр, Кавказ Ищхэрэм хыхъэ шы-налъэхэм я уэрэджылакулэхэр. Пшы-хыым дунейпсо мыхъэнэ илщ жыптэ-мэ, ушыуэнукъым - абы кьрагъэблагъэ хамэ кьэралхэм шыщ цырылуэ хьуа адыгэ уэрэджылакулэхэр къэфра-клуэхэмр. Мызыгъузгум Москва щеклукла концертыр игъэдэхаш Тиркум шыщ ди нэхъыжыфр, уэрэ-джылакулэ, жылгагуэ ложьакулэ Куыч-хъэ Догъэн. А пшыкыщхъэм цыхубэм я гукъыдэжыр кьылэтэ утыку къыхахэм ящыщ Урысей Федерациэм, Къэбэр-дей-Балъкъээр, Къэрэшей-Шэр-джысым, Адыгейм, Дагыстэнным я цыхубэ артист Тут Заур, КъБР-м, Адыгейм, КъШР, Ингушым я цыхубэ артист, Осетие Ипщэым шыхьэ зилэ и артист Сокур Ольгэ, КъБР-м, Ингуш Республикэм шыхьэ зилэ я артист

Хьыжырокъуэ Султган, Къэбэрдей-Балъкъээр, Шэшэн республикэм шыхьэ зилэ я артист Апэнэс Астемыр, КъБР-м шыхьэ зилэ и артистхуэ Бэрбэч Аскэррэ музыкант цырылуэ Къэбэрдо-къуэ Муратрэ, Бэчхэ Азэмтрэ Ренатрэ, Клыщхэ Ислъамрэ Каринэрэ, Третьяк Татьяна, Теркьул Астемыр, дуней-псо зэлеуэхэм шытэклуа ныхъышхэу Хекилаевз Дениз, Кузцэ Идар (КъБР), Быщтхэ Азэмтрэ Фатимэрэ, Лъашэ Альберт (Адыгей), Байкаев Мурад (Шэшэн), «Кабардинка» кьэрал акаде-мическэ ансамблыр, «Черкесия», «Адыгэхэр» къэфракулэ гупхэр. Нэпс кьригъакулэуэ гунэс хьуат дуней псом шыццырылуэ адыгэ музыкант, иджыла-гъэ дунейм ехьжа Темыркъан Юрэ хухаха лыхъэри.

Пшыхыр нэфлэгъуфлуэ ирагъэлу-клящ Гумэ Маринэрэ Березин Влади-миррэ.

«Черкес ФМ»-м и вагъуэзхэр» концер-тым ильэсым и уэрэджылакулэ нэхъыфлыр къыщагъэлыгъуэу хабзэщ. Мы гьэм алхуэдэ пцлэр лъагъэсащ Адыгэ Республикэм шыщ «Ашэмэз» уэрэджылакулэ гулым. Мыбыхэм фе-деральнэ канал нэхъышхъэмкэ еклуэкл «Зэрыкьэралу лъэфлаптэм уэрэд шыжыдотэ» теленэтынным «И-ллын цыкылу», «Нэ фыщцэхэр» уэр-эрдхэр дахуэ шагъэзэщлауэ шытащ. Адыгэ щлалэ зэклуужэм Урысей псом ирагъэлъэгъуар я уэрэджылаклэм и зак-уэкьым, атэ адыгэ лъепкъым и тхыдэм, шэнхабзэм шыщ пычыгъуи, адыгэ шыфэлыфэр зыхуэдэри теле-визыоримкэ къеплъэхэм гурагъэлуаш. Алхуэдэ купццлэ зыщцлэ творчествэр гулытэнншэ ящлакьым, лэгуагъуэхуи

хуэлэтри, бжыпэри иратащ.

Утыкум ита дэтхэнэ зыми цыхубэм я гукъыдэжыр кьылэтэ, я гур шыз ишлу, я адыгэлсэр игъуэшуэ уэрэд жиаш. А пшыкыщхъэм фыщцлэ псалъэ куэд хужалащ концертыр зыхуэй хуэдзу къызызыгъэпэща Хьэцей Тимур. Адыгэ макъамэр зигу къыклахэм, уэрэджы-лакулэ нэхъ щлалэхэр зызыгъэцыхуахэм, Москваз Налшыкз дэсу а пшы-хышхъэм зэхуэзахэм ягу зэрых-хъуар кьрыпхуэмилытэнным хуэдизщ. Хьэцей Тимур адыгэ шэнхабзэм, Уры-сейм и гьуазджэ лэнатлэм хэлхъэны-гъэ ин зэрехуицшыр, лъепкъ зэмылэу-жыгъуэхэм, кьэрал зэхуэмдыдхэм я зэхуаку «шэнхабзэ лъэмыж» зэррыц-хуэр къыхагъэшащ концертпльхэм. А сорри хуэклуэжырт махуэ къэс я лэпгъуэ «Черкес ФМ» радиом гурэ псэклэ зэршыгуфыкылым. Иджы абы и вагъуэзхэр утыку кьришати, цыхухэр шыгуфыкылэпэрт.

Фигу къэдгъэкыжынщи, Хьэцей Ти-мур и жэрдэмклэ къызызуиха «Черкес ФМ» лъепкъ радиом адыгэ дунейм илуыдж ин шызилэ луэхуцлэу зэфлэу-ващ. Уелэмэз хамэ кьэрал куэдм шы-кыуна адыгэхэр нэхъри зэрипхыжу, адыгэбозэм и лэфлагъыр игъэналзуэ, адыгэ хабзэм и купццлэр тхуэпкьрих-рэ лъепкъ макъамэ дахэм дыщцлэ-гъэдэллу ди гьашцлэм шыщ лыхъэ хьуащ.

Радиом лэжээн зэршыцидзэрэ цыху мин бжыгъэхэр къыдихъэхаш, кьэрал куэдм къышццыхуаш, иджырей ра-диор зыхуэдэр цыхубэм налуэ ящи-щаш. «Черкес ФМ»-м и эфирым уэр-эд дахэ куэд къыщолу иджырейхэ-ми нэхъ пасэхэм шыла уэрэджылакулэ-хэми ягъэзэщлэу. Уэрэдхэм, шэч

хэмьлуэ, зэман нэхъыбэ хухэщ. Абы ушегъэгъуэз Къэбэрдей-Балъкъээр-ым, Къэрэшей-Шэрджэсым, Ады-гейм, уелэмэз нэгъуэщлэ кьэралхэм шыпсуу, шылажэ адыгэ уэрэджыла-клуэхэм я зэфлэклми.

Псом я щхъэжу щхъэпэщ адыгэ хаб-зэм щхъэхуэу зэртыгелсэлъыжхыр. Мащлэрэ лэфлу жыхуэйлэм хуэдзу, уте-мызашуэ, ауэ щлэж-щлэхуэрэ зэхэпхрэ уигу ибуыдэфу ягъэпсащ хабзэм епха лыхъэр. Алхуэдэ дыдэщ «Адыгэ псалъэжыкьэр» зыфлаша нэтынри. Лъепкъым ижэ-ижыкь лъандэрэ кьы-деклуэкл луцагъэхэмрэ купццлэ зыхэлъ псалъэ шэрыуэхэмрэ махуэм зыб-жанэрэ зэхэхыныр лэйкъым. Сабий-хэм папццлэ радиом къет адыгэ таур-ыхъэхэр. Цыху нэхъыбэ дзыхъэхэм ящыщ гушылэхэр. Ахэри и чэзум эфир-ым кыхоувэ. Хьарзынэкъэ, махуэм зы гушылэ хьыбар цыкылу зэхэпхрэ, абы уи гукъыдэжыр кьылэтмэ?

Радиом кьытыр ди уэрэджылакулэ нэхъыфлэхэм я лэдакъэщцлэжэрищ, ахэр кыхъэхыр езы Тимурщ. «Радиом кьы-тыну уэрэдхэр кыхъэхыыр сэращ. Мыр лажэуэ щедгъэжэным сытысри, уэрэд мини 3000-м щлгъу седлэуаш сэ. Абыхэм 300 кудей кьахъсауэ аращ. Сыт хуэдэ абы хыхъахэр? Куэдм ягу дыхъэхэмрэ тэмэму егъэжа хьаухэмрэщ.

Адыгэбзэклэ уэрэд зэррыжылэ кудейр шэсылпкъым си дэжжкэ. Атэ макъклм, макъамэклм, жылэклэклм кызыухуэт-ы-ну шытэн хуейлщ.

Абы ипкэ итккэ, нобэ радиом кьытыр ди уэрэджылакулэхэм я лэдакъэщцлэ нэхъыфлэ дыдэжэрщ. Иджыри зэ жьыцлэри, луэхуэр зытэтцлэхыыр и фла-гъращ, абы и лъэныкызуклэ иджыри цыху зыбжанэ кызыдолажэ», - жэлэ Хьэцейм.

Иджырей телефон зылыгъхэм ящлэ «Черкес ФМ»-р зыщцлэсыр. Нэгъуэщлэ шыплэхэм адыгэ уэрэдхэр къышыл-пъыкыуэ, абы зэман тегбэкладуэу шымыту, жэщ-махуэм и сыт хуэдэ сыхэти кызызуиха, «Черкес ФМ»-м уэрэд дахэ шолу.

НЭШЦПЫДЖЭ Замирэ.

Редактор нэхъыщхъэ **ЖЫЛАСЭ Заурбэч**
Газетыр 2016 гьэм дыгъэгъэзэм и 19-м Печатым и хуитынгъэр хумэнымклэ Къэбэрдей-Балъкъээр шыналъэ луэху-щлалэм ПИ № ТУ07-00117-м щтэу ят-хаш.

Зы ильэсым газетыр 156-рэ къыдокл. **12+**
ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхъэм, секретарым - 42-56-19; унафэщлэ-редакт-орхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхэ секретарым - 42-22-82; секретариатом - 42-22-66

Индексыр П 5894 • Тиражыр 1.625 • Заказыр №2752
ДИ ХЭЩЦАПЭР
360030, Къэбэрдей-Балъкъээр Республи-кэ, Налшык къалэ, Лениным и цлэр зезыкхэ уэрэм, 5, ебгуанэ - епцланэ кьатхэр.

Газетым лэ шытрадзар сыхъэт 18.00-рщ.
«Издательство «Южный регион» ООО-м шытрадзарщ.
357600, Ставрополь край, Есэнтыгу къалэ, Никольскэ уэрэм, 5-А